

ΑΛ. Παπαδιαμάντης: Το Άνθος του Γιαλού

Ἐπὶ πολλὰς νύκτας κατὰ συνέχειαν ἔβλεπεν ὁ Μάνος τοῦ Κορωνιοῦ, ἐκεῖ ὅπου ἔδενε τὴν βάρκαν του κάθε βράδυ, κοντὰ στὰ Κοτρώνια τοῦ ἀνατολικοῦ γιαλοῦ, ἀνάμεσα εἰς δυὸς ψηφηλοὺς βράχους καὶ κάτω ἀπὸ ἓνα παλαιὸν ἑρημόσπιτον κατηρειπωμένον, – ἐκεῖ ἔστρωνε συνήθως τὴν κάπαν ἐπάνω στὴν πλώρην τῆς βάρκας, κ' ἐκοιμᾶτο χορευτὸν καὶ νανουρισμένον ὑπνον, τρεῖς σπιθαμὲς ψηφηλότερ' ἀπὸ τὸ κῦμα, θεωρῶν τὰ ἄστρα, καὶ μελετῶν τὴν Πούλιαν καὶ ὅλα τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ – ἔβλεπε, λέγω, ἀνοικτὰ εἰς τὸ πέλαγος, ἔξω ἀπὸ τὰ δυὸς ἀνθισμένα νησάκια, τὰ φυλάττοντα ὡς σκοποὶ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ἐν μελαγχολικὸν φῶς – κανδήλι, φανόν, λαμπάδα, ἢ ἄστρον πεσμένον – νὰ τρεμοφέγγη, ἐκεῖ μακράν, εἰς τὸ βάθος τῆς μελανωμένης εἰκόνος, ἐπιπολῆς εἰς τὸ κῦμα, καὶ νὰ στέκῃ ἐπὶ ὥρας, φαινόμενον ὡς νὰ ἔπλεε, καὶ μένον ἀκίνητον.

Ο Μάνος τοῦ Κορωνιοῦ, λεμβοῦχος ψαράς, ἦτον ἀδύνατος στὰ μυαλὰ ὅπως καὶ πᾶς θνητός. Ἄρκετὸν ἦτο ἥδη ὅπού ἔδενε τὴν βάρκαν του κάθε βράδυ ἐκεῖ, δίπλα εἰς τοὺς δυὸς μαυρισμένους βράχους, κάτω ἀπὸ τὸ ἑρημόσπιτον ἐκεῖνο, τ' ὀλόρθον ἄψυχον φάντασμα, τὸ ὅποιον εἶχε τὴν φήμην, ὅτι ἦτο στοιχειωμένον. Ἐκαλεῖτο κοινῶς «τῆς Λουλούδως τὸ Καλύβι». Διατί; Κανεὶς δὲν ἤξευρεν. "Η, ἂν ὑπῆρχον ὀλίγα γραῖδια «λαδικά», ἢ καὶ δυὸς τρεῖς γέροι, γνωρίζοντες τὰς παλαιὰς ιστορίας τοῦ τόπου, ὁ Μάνος δὲν ἔτυχεν εὔκαιρίας νὰ τοὺς ἐρωτήσῃ.

Ἐβλεπε, βραδιές τώρα, τὸ παράδοξον ἐκεῖνο μεμακρυσμένον φῶς νὰ τρέμῃ καὶ νὰ φέγγῃ ἐκεῖ εἰς τὸ πέλαγος, ἐνῷ ἤξευρεν, ὅτι δὲν ἦτο ἐκεῖ κανεὶς φάρος. Ἡ Κυβέρνησις δὲν εἶχε φροντίσει δι' αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς τὰ μικρὰ μέρη, τὰ μὴ ἔχοντα ίσχυροὺς βουλευτάς.

Τί, λοιπόν, ἦτο τὸ φῶς ἐκεῖνο; Ἡσθάνετο ἐπιθυμίαν, ἐπειδὴ σχεδὸν καθημερινῶς ἐπέρνα μὲ τὴν βάρκα του ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πέραμα, ἀνάμεσα εἰς τὰ δυὸς χλοερὰ νησάκια, καὶ δὲν ἔβλεπε κανὲν ἵχνος ἐκεῖ τὴν ἡμέραν, τὸ ὅποιον νὰ ἔξηγῇ τὴν παρουσίαν τοῦ φωτὸς τὴν νύκτα, νὰ πλεύσῃ τὰ μεσάνυχτα, διακόπτων τὸν μακάριον ὑπνον του, καὶ τοὺς ρεμβασμούς του πρὸς τὸ ἄστρα καὶ τὴν Πούλιαν, νὰ φθάσῃ ἔως ἐκεῖ, νὰ ιδῇ τί εἶναι, καὶ, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ τὸ κυνηγήσῃ τὸ μυστηριῶδες ἐκεῖνο φέγγος. Ὅθεν ὁ Μάνος, ἐπειδὴ ἦτο ἀσθενής ἀνθρωπος, καθὼς εἴπομεν, νέος εἰκοσαετής, ἐκάλεσεν ἐπίκουρον καὶ τὸν Γιαλὴν τῆς Φαφάνας, δέκα ἔτη μεγαλύτερόν του, ἀφοῦ τοῦ διηγήθη τὸ νυκτερινὸν ὄραμά του, διὰ νὰ τοῦ κάμη συντροφιάν εἰς τὴν ἀσυνήθη ἐκδρομήν.

Ἐπῆγαν μίαν νύκτα, ὅταν ἡ σελήνη ἦτο ἐννέα ἡμερῶν, κ' ἔμελλε νὰ δύσῃ περὶ τὴν μίαν μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Τὸ φῶς ἐφαίνετο ἐκεῖ, ἀκίνητον ὡς καρφωμένον, ἐνῷ ὁ πύρινος κολοβὸς δίσκος κατέβαινεν ἥρεμα πρὸς δυσμᾶς κ' ἔμελλε νὰ κρυφθῇ ὀπίσω τοῦ βουνοῦ. Ὅσον ἔπλεαν αὐτοὶ μὲ τὴν βάρκαν, τόσον τοὺς ἔφευγε, χωρὶς νὰ κινήται ὀφθαλμοφανῶς, ὁ μυστηριώδης πυρσός. Ἐβαλαν δύναμιν εἰς τὰ κουπιά, «ἔξεπλατίσθηκαν». Τὸ φῶς ἐμακρύνετο, ἐφαίνετο ἀπώτερον ὀλονέν. Ἡτο ἄφθαστον. Τέλος ἔγινεν ἄφαντον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των.

Ό Μάνος, μαζί με τὸν Φαφάναν, ἔκαμαν πολλοὺς σταυρούς. Άντηλλαξαν ὄλιγας λέξεις:

- Δὲν εἶναι φανάρι, δὲν εἶναι καῖκι, ὅχι.
- Καὶ τί εἶναι;
- Εἶναι...

Ό Γιαλής τῆς Φαφάνας δὲν ἤξευρε τί νὰ εἴπῃ.

Τὴν νύκτα τῆς τρίτης ἡμέρας, καὶ πάλιν δυὸς ἡ τρεῖς ἡμέρας μετ' αὐτήν, οἱ δυὸς ναυτίλοι ἐπεχείρησαν ἐκ νέου τὴν ἐκδρομήν. Πάντοτε ἔβλεπαν τὴν μυστηριώδη λάμψιν νὰ χορεύῃ εἰς τὰ κύματα. Εἶτα, ὅσον ἐπλησίαζαν αὐτοὶ, τόσον τὸ ὄραμα ἔφευγε. Καὶ τέλος ἐγίνετο ἄφαντον.

Τί ἄρα ἦτο;

Εἶς μόνον γείτων εἶχε παρατηρήσει τὰς ἐπανειλημμένας νυκτερινὰς ἐκδρομὰς τῶν δυὸς φίλων μετὰ τὴν βάρκαν. Ό Λίμπος ὁ Κόκοϊας, ἀνθρωπος πενηντάρης, εἶχε διαβάσει πολλὰ παλαιὰ βιβλία μετὰ τὰ ὀλίγα κολλυβογράμματα ποὺ ἤξευρε, καὶ εἶχεν ὄμιλήσει μὲν πολλὰς γραίας σοφάς, αἵτινες ὑπῆρχαν τὸ πάλαι. Ἐκάθητο ὅλην τὴν νύκτα, ἀγρυπνῶν, σιμὰ εἰς τὸ παράθυρόν του, βλέπων πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ πότε ἐδιάβαζε τὰ βιβλία του, πότε ἐρρέμβαζε πρὸς τὰ ἄστρα καὶ πρὸς τὰ κύματα. Ή καλύβη του, ὅπου ἔρημος καὶ μόνος ἐκατοικοῦσεν, ἔκειτο ὀλίγους βράχους παραπέρα ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Λουλούδως, ὅπου ἔδενε τὴν βάρκαν του ὁ Μάνος, ἀνάμεσα εἰς τὸ σπίτι τῆς Βάσως τοῦ Ραγιᾶ καὶ τῆς Γκαβαλογίνας.

Μίαν νύκτα, ὁ Κορωνιός καὶ ὁ ἐγγονὸς τῆς Φαφάνας ἥτοιμάζοντο νὰ λύσουν τὴν βάρκαν, καὶ νὰ κωπηλατήσουν, τετάρτην φοράν, διὰ νὰ κυνηγήσουν τὸ ἀσύλληπτον θήραμά των.

Ό Λίμπος ὁ Κόκοϊας τοὺς εἶδεν, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν καλύβην του, φορῶν ἄσπρον σκοῦφον καὶ ράσον μακρύ, ὅπως ἐσυνήθιζε κατ' οἶκον, ἐπήδησε δυὸς τρεῖς βράχους πρὸς τὰ ἐκεῖ, κ' ἔφθασε παραπάνω ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου εύρισκοντο οἱ δυὸς φίλοι.

- Γιὰ ποῦ, ἀν θέλῃ ὁ Θεός, παιδιά; τοὺς ἐφώναξεν. Εἶναι βραδιές τώρα ποὺ τρέχετε ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι, χωρὶς νὰ γιαλεύετε, χωρὶς νὰ πυροφανίζετε – καὶ τὰ ψάρια σας δὲν τὰ εῖδαμε. Μήπως σᾶς ὠνείρεψε καὶ σκάφτετε πουθενά, γιὰ νὰ βρῆτε τίποτα θησαυρό;

Ό Μάνος παρεκάλεσε τὸν Κόκοϊαν νὰ κατεβῇ παρακάτω καὶ νὰ ὄμιλῇ σιγανώτερα. Εἶτα δὲν ἐδίστασε νὰ τοῦ διηγηθῇ τὸ ὄραμά του.

Ό Λίμπος ἥκουσε μετὰ προσοχῆς. Εἶτα ἐγέλασε:

- Ἀμ' ποὺ νὰ τὰ ξέρετε αὐτὰ ἐσεῖς, οἱ νέοι, εἶπε, σείων σφοδρῶς τὴν κεφαλήν. Τὸν παλαιὸν καιρὸν τέτοια πράματα, σὰν αὐτὸ ποὺ εἶδες, Μάνο, τὰ ἔβλεπαν ὅσοι ἦταν καθαροί, τώρα τὰ βλέπουν μόνο οἱ ἐλαφροῖσκιωτοι. Ἔγὼ δὲ βλέπω τίποτα!.. Τὸ ἵδιο κι ὁ Γιαλής βλέπει αὐτὸ ποῦ λές πῶς βλέπεις;

Ο Γιαλής ήναγκάσθη με συστολήν κατωτέραν της ήλικίας του νὰ όμολογήσῃ, ότι δὲν ἔβλεπε τὸ φῶς, περὶ οὗ ὁ λόγος, ἀλλ' ἐπείθετο εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Μάνου, ὅστις ἔλεγεν ότι τὸ βλέπει.

Ο Κόκοϊας, ἥρχισε τότε νὰ διηγῆται:

- Άκοῦστε νὰ σὰς πῶ, παιδιά. Ἐγὼ ποὺ μὲ βλέπετε, ἔφθασα τὴ γριά-Κοεράνω τοῦ Ραγιά, τὴν μαννοὺ αὐτῆς τῆς Βάσως τῆς γειτόνισσας, καθώς καὶ τὴ μάννα τῆς Γκαβαλογίνας, ἀκόμα κι ἄλλες γριές. Μοῦ εἶχαν διηγηθῆ πολλὰ πρωτινά, παλαικά πράματα, καθώς κι αύτὸ ποὺ θὰ σὰς πῶ τώρα:

Βλέπετε αύτὸ τὸ χάλασμα, τὸ Καλύβι τῆς Λουλούδως, ποὺ λένε πῶς εἶναι στοιχειωμένο; Ἐδῶ τὸν παλαιὸν καιρὸ ἐκατοικοῦσε μιὰ κόρη, ἡ Λουλούδω, ὅποὺ τὴν εἶχαν ὀνοματίσει γιὰ τὴν ἐμιορφιά της, – ἔλαμπε ὁ ἥλιος, ἔλαμπε κι αύτὴ – μαζὶ μὲ τὸν πατέρα της τὸν γερό-Θεριά (ἐλληνικὰ τὸν ἔλεγαν Θηρέα), ὅπου ἐκυνηγοῦσε ὅλους τους Δράκους καὶ τὰ Στοιχειά, μὲ τὴν ἀσημένια σαγίτα καὶ μὲ φαρμακωμένα βέλη. Ἔνα Βασιλόπουλο ἀπὸ τὰ ξένα τὴν ἀγάπησε τὴν ὅμορφη Λουλούδω. Τῆς ἔδωκε τὸ δαχτυλίδι του, κ' ἐκίνησε νὰ πάῃ στὸ σεφέρι καὶ τῆς ἔταξε μὲ ὄρκον ότι, ἂμα νικήσῃ τοὺς βαρβάρους, τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ γεννηθῆ ὁ Χριστός, θὰ ἔρθη νὰ τὴν στεφανωθῆ.

Ἐπῆγε τὸ Βασιλόπουλο. Ἔμεινεν ἡ Λουλούδω, ρίχνοντας τὰ δάκρυα της στὸ κῦμα, στὸν ἀέρα στέλνοντας τοὺς ἀναστεναγμούς της, καὶ τὴν προσευχὴν στὰ οὐράνια, νὰ βγῆ νικητὴς τὸ Βασιλόπουλο, νὰ ἔρθη ἡ μέρα ποὺ θὰ γεννηθῆ ὁ Χριστός, νὰ γυρίσῃ ὁ σαστικός της νὰ τὴν στεφανωθῆ.

Ἐφτασε ἡ μέρα ποὺ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. Ἡ Παναγία μὲ ἀστραφτερὸ πρόσωπο, χωρὶς πόνο, χωρὶς βοήθεια, γέννησε τὸ Βρέφος μὲς στὴ Σπηλιά, τὸ ἐσήκωσε, τὸ ἐσπαργάνωσε μὲ χαρά, καὶ τὸ 'βαλε στὸ παχνί, γιὰ νὰ τὸ κοιμίσῃ. Ἔνα βοϊδάκι κ' ἔνα γαϊδουράκι ἐσίμωσαν τὰ χνῶτα τοὺς στὸ παχνὶ κ' ἐφυσοῦσαν μαλακὰ νὰ ζεστάνουν τὸ θεῖο Βρέφος. Νά, τώρα θὰ 'ρθῇ τὸ Βασιλόπουλο, νὰ πάρη τὴν Λουλούδω!

Ήρθαν οἱ βοσκοί, δυὸ γέροι μὲ μακριὰ ἄσπρα μαλλιά, μὲ τὶς μαγκοῦρες τους, ἔνα βοσκόπουλο μὲ τὴ φλογέρα του, θαμπωμένοι, ξαφνιασμένοι, κ' ἐπεσαν κ' ἐπροσκύνησαν τὸ θεῖο Βρέφος. Εἶχαν ίδει τὸν Ἀγγελον ἀστραπόμορφον, μὲ χρυσογάλανα λευκὰ φτερά, εἶχαν ἀκούσει τ' ἀγγελούδια ποὺ ἔψαλλαν: Δόξα ἐν ὑφίστοις Θεῷ! Ἔμειναν γονατιστοί, μ' ἐκστατικὰ μάτια, κάτω ἀπὸ τὸ παχνί, πολλὴν ὥρα, κ' ἐλάτρευαν ἀχόρταγα τὸ θάμα τὸ οὐράνιο. Νά! τώρα θὰ 'ρθῇ τὸ Βασιλόπουλο, νὰ πάρη τὴν Λουλούδω!

Ἐφτασαν κ' οἱ τρεῖς Μάγοι, καβάλα στὶς καμῆλες τους. Εἶχαν χρυσὲς μίτρες στὸ κεφάλι, κ' ἐφοροῦσαν μακριὲς γοῦνες μὲ πορφύρα κατακόκκινη. Καὶ τ' ἀστεράκι, ἔνα λαμπρὸ χρυσὸ ἀστέρι, ἔχαμήλωσε κ' ἐκάθισε στὴ σκεπὴ τῆς Σπηλιᾶς, κι ἔλαμπε μὲ γλυκὸ οὐράνιο φῶς, ποὺ παραμέριζε τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι. Οἱ τρεῖς βασιλικοὶ γέροι ξεπέζεψαν ἀπ' τὶς καμῆλες τους, ἐμπήκαν στὸ Σπήλαιο, κ' ἐπεσαν κ' ἐπροσκύνησαν τὸ Παιδί. Ἀνοιξαν τὰ πλούσια τὰ δισάκια τους, κ' ἐπρόσφεραν δῶρα: χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν.

- Νά! τώρα θὰ 'ρθῇ τὸ Βασιλόπουλο, νὰ πάρη τὴν Λουλούδω!

Πέρασαν τὰ Χριστούγεννα, τελειώθηκε τὸ μυστήριο, ἔγινε ἡ σωτηρία, καὶ τὸ Βασιλόπουλο δὲν ἦρθε νὰ πάρη τὴν Λουλούδω! Οἱ βάρβαροι εἶχαν πάρει σκλάβο τὸ Βασιλόπουλο. Τὸ φουσάτο του εἶχε νικήσει στὴν ἀρχή, τὰ φλάμπουρά του εἶχαν κυριέψει μὲ ἀλαλαγμὸ τὰ κάστρα τῶν βαρβάρων. Τὸ Βασιλόπουλο εἶχε χυμῆξει μὲ ἀκράτητην ὄρμή, ἀπάνω στὸ μούστωμα καὶ στὴ μέθη τῆς νίκης. Οἱ βάρβαροι μὲ δόλο τὸν εἶχαν αἰχμαλωτίσει!

Τὰ δάκρυα τῆς κόρης ἐπίκραναν τὸ κῦμα τ' ἄρμυρό, οἱ ἀναστεναγμοὶ της ἐδιαλύθηκαν στὸν ἀέρα, κ' ἡ προσευχὴ της ἔπεσε πίσω στὴ γῆ, χωρὶς νὰ φθάσῃ στὸ θρόνο τοῦ Μεγαλοδύναμου. "Ἐνα λουλουδάκι ἀόρατο, μισχομυρισμένο, φύτρωσε ἀνάμεσα στοὺς δυὸ αὐτοὺς βράχους, ὅποὺ τὸ λὲν Ἀνθὸς τοῦ Γιαλοῦ, ἀλλὰ μάτι δὲν τὸ βλέπει. Καὶ τὸ Βασιλόπουλο, ποὺ εἶχε πέσει στὰ χέρια τῶν βαρβάρων, ἐπαρακάλεσε νὰ γίνη Σπίθα, φωτιὰ τοῦ πελάγους, γιὰ νὰ φτάσῃ ἐγκαίρως, ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ γεννᾶται ὁ Χριστός, νὰ φυλάξῃ τὸν ὄρκο του, ποὺ εἶχε δώσει στὴ Λουλούδω.

Μερικοὶ λένε, πῶς τὸ Ἀνθὸς τοῦ Γιαλοῦ ἔγινε ἀνθός, ἀφρὸς τοῦ κύματος. Κ' ἡ Σπίθα ἐκείνη, ἡ φωτιὰ τοῦ πελάγου ποὺ εἶδες, Μάνο, εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ Βασιλόπουλου, ποὺ ἔλιωνε, σβήσθηκε στὰ σίδερα τῆς σκλαβιᾶς, καὶ κανεὶς δὲν τὴν βλέπει πιά, παρὰ μόνον ὅσοι ἥταν καθαροὶ τὸν παλαιὸν καιρὸν, καὶ οἱ ἐλαφροῖσκιωτοι στὰ χρόνια μας».